

Одессы)/ В. И. Тригуб, С. В. Бочевар, А. М. Купчик // «Почва-основажизни на земле [Электронный ресурс]: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/141840>

*Донець І.А. доцент, к.геогр.н.,
Арсененко І. А. доцент, к.геогр.н.,
Іванюта Л.В. студентка 4 курсу, спеціальність «Географія»,
Хомотюк Д.М. студентка 1 курсу, напрям підготовки «Туризм»,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
irena_aleks1970@mail.ru*

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАЛИХ РІЧОК (НА ПРИКЛАДІ Р.МОЛОЧНОЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Розвиток економічного потенціалу, Запорізької області, поєднаний з перспективою інтенсивного і раціонального використання ресурсів малих річок, які в деяких місцевостях є основними, а то й єдиними джерелами водопостачання.

Проблема охорони і раціонального використання малих річок набуває, особливого державного значення, щоб не допустити їх подальшої деградації та остаточного занедбання. На сучасному етапі необхідновпровадження цілого комплексу науково-обґрунтованих природоохоронних заходів, для відтворення їх ресурсів.

Серед основних чинників, які здійснюють негативний вплив на існування функціональної структури малих річок в степовій зоні, можна виділити пересихання, замулення, або взагалі їх зникнення на певний час, що пов'язано з ерозією на водозборі, забрудненням, зарегулюванням, погіршенням самоочисної здатності, збіднення існуючого генофонду корисних тварин і рослин, проведенням меліоративних робіт.

В межах Запорізької області річка Молочна відноситься до категорії малих річок. Площа водозбору р. Молочної складає 3448 тис. км², загальна довжина із притоками складає 530 км. Загальна довжина р. Молочної дорівнює

197 км, що у межах Мелітопольського району складає 75 км. Із 6 приток, які існують найбільшими є р. Юшанли (94 км) і р. Крульман (64 км) [1, 4].

У басейні р. Молочної створено 66 ставків (загальна площа водного дзеркала - 526,6 га), 6 водосховищ (загальна площа водного дзеркала 495 га), 76 перегороджувючих дамб, на автошляхах – 58 мостів та 5 залізничних переїздів [1, 2].

Кліматичні зміни мають вплив на гідрометеорологічні умови формування стоку. У зв'язку з низькою водністю, аномально високими температурами повітря та відсутністю опадів у літній період у басейні р. Молочна та інших басейнах регіону визначається складна гідрологічна та водогосподарська ситуація.

Значний об'єм замульованої води, що дорівнює 26 млн. м³ особливо у ставках (які знаходяться в аренді) не дають змоги водогосподарським організаціям та підприємствам вирішувати питання скидів води.

Необхідно зазначити, що проблеми забруднення русла річки Молочної накопичувалися десятиліттями. В останні роки Верховна Рада України та Запорізька обласна рада виділяли кошти, які були направлені на ліквідацію екстрених, негативних та надзвичайних ситуацій існування р. Молочної. Так, наприклад у 2013р. Запорізькою обласною радою, з областного бюджету було виділено 96 тис. гривень кафедрі біорізноманіття МДПУ імені Богдана Хмельницького для розробки програми спасіння р. Молочної та Молочного лиману [1, 3].

13-14 червня 2013 року заступник Голови Держводагентства Запорізької області Олексій Чунарьов взяв участь у засіданні Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, де, зокрема, розглядалися питання щодо вирішення екологічних проблем гідрологічного заказника «Молочний лиман» та річки Молочної. Відповідно на засіданні була затверджена програма щодо оздоровлення річки Молочної"Про затвердження Програми екологічного

оздоровлення басейну річки Молочної, відновлення її гідрологічного режиму, благоустрою та збереження біорізноманіття".

Проведенні дослідження дозволяють визначити, що в останні роки гідрологічний стан р. Молочної значно погіршився, і причиною тому є надмірне антропогенне навантаження на водні об'єкти, що призвело до зменшення її самовідтворюючих можливостей та виснаження водоресурсного потенціалу. Вода з притоків р. Молочної практично перестала попадати в головне русло, із-за того, що на них побудовані ставки, дамби. Крім цього, у річку попадають тонни ґрунту, джерела замулюються і р. Молочна втрачає свою течію, а в літній період і зовсім перетворюється у стояче болото. Безумовно, необхідно проводити очисні роботи, існуючі дамби прибирати, та відкривати джерела, тоді збільшиться приток води у річці.

Аналіз водокористування свідчить про високе навантаження на басейн річки. Забір у басейні р. Молочної становить 20 млн. м³, скид – 7 млн. м³, у т. ч. 4,4 млн. м³ забруднених стічних вод.

Розорювання схилів і заплави в басейні р. Молочної без здійснення відповідних природоохоронних заходів призвело до швидкого замулення її русла, що сприяє періодичному затопленню населених пунктів, які розташовані в заплавної частині. Для запобігання затопленню та для зниження рівня ґрунтових вод необхідно поглиблення русла річки на всій її довжині.

Сьогодні необхідно подальше комплексне екологічне оздоровлення річки Молочної та Молочного лиману. Для екологічного оздоровлення басейну річки Молочної, благоустрою та збереження біорізноманіття, розроблено науково-дослідні програми біорізноманіття з питань екології та раціонального природокористування [1, 3].

Рішенням Запорізької облради від 14.02.2013 №6 затверджено Перелік заходів, спрямованих на охорону та раціональне використання природних ресурсів, які фінансуються за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів у 2013 році. В перелік включена

розробка програми на суму 96,4 тис. грн. та визначено відповідальним за розробку Запорізьке облводресурсів. Виконавець робіт – Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького, співвиконавець – Запорізька ГГМЕ. Концепція Програми одобрена на виїзному засіданні Комітету Верховної ради в м.Мелітополь. Впродовж 2013 року Програма розроблена, погоджена із зацікавленими організаціями та затверджена рішенням обласної ради від 26.12.2013 №14 «Про затвердження Програми екологічного оздоровлення басейну річки Молочна, відновлення її гідрологічного режиму, благоустрою та збереження біорізноманіття» [4].

У 2013 році були розпочаті роботи, щодо розчищення Кизиярського струмка і балки Піщаної у м.Мелітополі, через забруднення яких вулиці міста страждали від підтоплень. Реалізація даної програми сприяла розчищенню Кизиярського струмка, якщо раніше після дощів вода піднімалася до 1,5-2 м, то після проведення відповідних заходів цей поріг становить 20 см.

Порятунок р. Молочної, відбудеться в результаті дії цієї програми, щодо розчищення русел малих річок, яка включає кілька складових. Одна з них - безпосереднє розчищення, а русло річки потрібно не розширити, а поглибити, не знижуючи водний горизонт, тим самим рівень води на 60-70 см підвищиться. Це, дозволить селам,Костянтинівка, Вознесенка, а також нижній частині м. Мелітополь вирішити проблему з високим рівнем ґрунтових вод і підтопленнями.

Чимала кількість річок, що живлять р. Молочну в верхній її течії, перекриті дамбами. Приватні особи використовують воду цих річок для своїх ставків і часом не завжди законним шляхом [1, 3].

Також порятунок річки, яка наповнює Молочний лиман, є постачання її дніпровською водою. Один із найважливіших засобів боротьби за збереження річки Молочної полягає у недопущенні її замулення, яке відбувається при порушенні співвідношення площ лісової та багаторічної трав'яної рослинності, при цьому погіршується водний баланс площ водозборів, посилюються процеси

ерозії, прискорюється замулення русел річок та їх заплавних водойм. Порушення правильного співвідношення між площею лісів і багаторічної трав'янистої рослинності, орними землями, це є діяльність протиерозійних заходів, недотримання правил агротехніки є основними причинами, впливу, який посилює процеси ерозії й прискорює замулення русел малих річок [1, 3].

Тому, основними природоохоронними заходами боротьби з ерозією та замуленням русел малих річок є збереження у заплавах, на схилах долин і на водозбірних площах річкових басейнів чагарниково - деревної та лучно - степової природної рослинності, суворе додержання правил використання агротехніки, широке і своєчасне втілення комплексних протиерозійних і водоохоронних заходів, збереження оптимального співвідношення орних та інших площ водозборів, що забезпечували б нормальне функціонування екосистеми водозбору [3].

Основним завданням природоохоронних дій є зменшення діяльності будь-якого природного та антропогенного впливу, збереження та охорона видового складу біорізноманітного світу флори та фауни р. Молочної.

На протязі річки Молочної, по-перше необхідно здійснити реконструкцію природної рослинності шляхом їх відновлення в рамках природоохоронних зон. Крім кількох лісосмуг необхідно відновити лісовий масив площею, не менше 1-2 га вздовж верхніх ділянок річки. Для цієї території, краще, всього підійдуть насадження дубу звичайного і кущів. Для верхніх ділянок річки Молочна, має сенс створення водоохоронних насаджень з колючих кущів на кордоні природоохоронних зон в населених пунктах [1, 3].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ТА ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державне агентство водних ресурсів України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.scwm.gov.ua>

2. Звіт щодо виконання Запорізьким облводресурсів заходів у 2013 році та завдання на 2014 рік [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.zovh.gov.ua>
3. Местные вести. 13 червня 2013 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.mv.org.ua/>
4. Швебс Г.І. Каталог річок і водойм України / Г.І. Швебс, М.І. Ігошин. – Одеса: Астропринт. – 2003. – 392 с.

*Іваненко Ю.С. студентка 3 курсу, спеціальність «Географія»,
Зав'ялова Т. В. старший викладач,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
ivanienko2014@inbox.ru, fiz_geo@ukr.net*

ОСНОВНІ ТИПИ ҐРУНТІВ МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

Практично уся територія Мелітопольського району зайнята родючими ґрунтами. Переважаючим типом ґрунтів є чорнозем, утворення якого обумовлено багатою степовою рослинністю в минулому. Завдяки трав'яній рослинності і особливо степовим злакам – ковилам, типчаку і дводольним рослинам – чорнозем набув свої цінні властивості. Умови ґрунтоутворення закономірно і швидко змінюються у напрямку до півдня. У зміні ґрунтів спостерігається зональна закономірність. В межах регіону чітко виділяються основні ґрунтові зони: чорноземи південні малогумусні, темно-каштанові та каштанові ґрунти [7].

Чорноземи південні малогумусні на лесових породах належать до найбільш характерних ґрунтів Мелітопольського району. Вони поширені на рівнинних слабокислих широким вододілах і їх схилах. За характером профілю нагадують чорноземи звичайні, але з коротшим переходом до ґрунтоутворюючої породи і деякою ущільненістю перехідного (НР) горизонту, а в сухому стані – і верхнього орного шару як наслідок прояву слабкої залишкової солонцюватості. Загальна глибина гумусованого профілю (Н+НРк)